

UNIVERSITÄTS-
BIBLIOTHEK
PADERBORN

Divi Thomae Aqvinatis Doctoris Angelici Opera Omnia

Summa diligentia ad exemplar Romanæ Impreßionis restituta
Complectens Primam Secundæ, & Secundam Secundæ Summæ
Theologiæ

Thomas <von Aquin, Heiliger>

Venetiis, 1593

2 Vtrum agere propter finem sit proprium rationalis naturæ.

[urn:nbn:de:hbz:466:1-72759](https://nbn-resolving.org/urn:nbn:de:hbz:466:1-72759)

cundum, seu in quantum denotat conditionem finis. Et quod est ultimus, optimus, & fm esse extra, & perfectum &c. & uerum est prout denotatur ratio finis. Sed esto cauius, quod aliud est dicere, Finis rō est ultima, optima, perfecta, esse extra &c. & aliud est dicere, Finis rō est in statu optimo, ultimo, pfecto extra animū &c.

In primo denotatur, q ratio finalizandi fit talis secundum se formaliter. In secundo uero, quod habeat talem statum quasi conditionem requisitam ad finalizandum. Vnde de prima cōcedatur: secunda autem, ut potest falsā, neganda est. Sanitas enim desideratur secundum esse perfectissimum quod ad rationem desiderabilis: sed cum desideratur, non habet statum perfectissimum: immo ille desideratur ut habeatur. Quod autem obicitur de frustra, nihil officina frustra non dicitur per priuationem, causam saluam finalis: sed per priuationem affectionis ex parte efficientis, presupposita causalitate finali. Quod enim agit propter finem, si nō assequatur illum, frustra laborare dicitur. Et si insequatur, in ipsa assecutione in nis causalitas est finalis, iam patet responsio, quod est tunc consummatio finalizandi, sicut agendi. Et sic ex ratione ipsius frustra, nihil aliud habetur, nisi quod ratio finalizandi est esse in rerum natura: & quod esse in rerum natura, futurum quidem finalizat: nouiter autem presens consummat finalizationem desiderij, quod totum & ueritatis, & doctrinæ huic consonat. Auer. quoque uerba, quantum ad propositum spectat, scilicet de finis ratione, nobis attestantur: nam de fine quod ad rationem finis, dicit, quod est esse extra: quod nos docuimus, quantum uero ad esse intra, quod sit uel non sit conditio, nihil dicit. Quod uero dicit, quod secundum esse intra est agens, alterius negotij est, & tractatum primo libro. quare &c.

Ad primum ergo dicendum, quod finis est sit postremus in executione, est tamen primus in intentione agentis: & hoc modo habet rationem causam.

Ad secundum dicendum, quod si qua actio humana sit ultimus finis, oportet eam esse uoluntariam: aliā non esset humana, ut dictum est. Actio autem aliqua dupliciter dicitur uoluntaria. Vno modo, quia imperatur a uoluntate, sicut ambulare, uel loqui: alio modo, quia elicitur a uoluntate, sicut ipsum uelle. Impossibile autem est quod ipse actus a uoluntate elicitus sit ultimus finis: nam obiectum uoluntatis est finis, sicut obiectum uisus est color. Vnde sicut impossibile est, quod primum uisibile sit ipsum uidere, quia omne uidere est alicuius obiecti uisibile: ita impossibile est, quod primum appetibile, quod est finis, sit ipsum uelle. Vnde relinquatur, quod si qua actio humana sit ultimus finis, quod ipsa sit imperata a uoluntate: & ita

Actus, sicut de actu uoluntatis, quod non est obiectum primum uoluntatis uerissimum: de actu uero intellectus est falsum, quoniam non solum bonum, sed bonum cognitum, est obiectum primum uoluntatis. Et sic rō litera de fine simpliciter intellecta, infert intentionem. q actus uoluntatis non potest esse ultimus finis: quia non potest esse obiectum primum uoluntatis. Secundo potest dici, quod iste sermo potest intelligi de fine, eo modo quo res dicitur finis: sed non est sermo de fine ultimo communis finis, qualis est Deus: sed proprio hominis, de quo hoc occultum litera pandit, quod si est aliqua actio hoīs, q illa nō potest esse actus elicitus uoluntatis. Nec est eadē rō de actibus alterius potentie, puta intellectus: quia ille ex quo potest esse obiectum uoluntatis, non prohibetur ex hoc, quin sit finis ut res. Et propterea forte litera non affirmatiue, sed conditionaliter dicit, si aliqua actio hominis est ultimus finis. Satis enim est huic literæ saluare, quod etiam si homo ageret actio nem, quæ esset ultimus finis, ut res est ultimus finis, adhuc uerificaretur, quod tunc ageret etiam propter finem, quia uellet illam actionem: & sic ipsum uelle esset propter finem. Nec subeat hæc dubitatio, quomodo actio illa ultima, in qua consistit felicitas uel maxima, sit imperata apud doctrinam S. Tho. quod

ibi aliqua actio hominis, ad minus ipsum uelle, est propter finem. Quicquid ergo homo faciat, uerum est dicere, quod homo agat propter finem, etiam agendo actionem quæ est ultimus finis.

Ad tertium dicendum, quod huiusmodi actiones non sunt proprie humanae: quia non procedunt ex deliberatione rationis, quæ est proprium principium humanorum actuum. & ideo habent quasi finem imaginatum, non autem per rationem præstitutum.

ARTICVLVS II.

Utrum agere propter finem sit proprium rationalis nature.

Ad secundum sic proceditur. Videtur quod agere propter finem sit proprium rationalis nature: homo enim, cuius est agere propter finem, nunquam agit propter finem ignotum: sed multa sunt, quæ non cognoscunt finem, uel quia omnino carent cognitione, sicut creaturæ insensibiles, uel quia non apprehendunt rationem finis, sicut bruta animalia. uidetur ergo proprium esse rationalis nature agere propter finem.

niam ponit uoluntatem & intellectum naturali motu ferri in Deū oblatum cum lumine gloriæ. Hæc enim solus intendo, quod loquitur de homine in quantum homo, & non quatenus diuinæ consors est nature per gloriam. Et si hanc literæ responsum notauit, perspicies interpretationem principalis conclusionis responsum positæ in corpore huius articuli. Omnes actiones humanae sunt propter finem. ly enim omnes, non distribuitur pro omnibus actionibus seorsum sumptis, sed pro singulis perfectè, seu integraliter sumptis. Si enim aliqua actio intellectus est ultimus finis illa secundum se sola non potest esse propter finem, sed ipsa ratione eius uelle, a quo pendet. quod in se participatiue claudit, est propter finem: & sic omnes actiones humanae sunt propter finem.

Super questionis prima articulum secundum.

In art. 2. dubium occurrit, quid intersit inter apprehendere finem, & apprehendere rationem finis. Hanc enim differentiam consistit litera radicem differentie inter rationalia, & irrationalia sensitiua in agendo propter finem. Non enim potest dici, quod per finem intelligitur hic finis, & per rationem finis intelligitur quidditas finis: quoniam mulier præparans cibos, ut comedat hora prandij, quidditatem comestionis nec in uoluntate, nec in particulari nouit: sed ad hanc finem, qui est tunc comedere, apprehensum, ordinat preparationem suam.

Ad hoc dicitur, quod cum ratio finis consistat in hoc, quod est esse, cuius causa, seu propter quid cognoscere rationem finis, est cognoscere habitudinem finis ad id quod est ad finem. Qui enim proportionem horum cognoscit, ad finem se mouere potest: & qui non nouit, non potest. Cuius signum est, quod apprehensio aliquo fine, puta sanitate, nihil agimus propter ipsam, donec cognoscamus habitudinem eius ad exercitium. Prima Secunda S. Thomæ. A 2 tius,

22. q. 50. art. 2. co. & 2. co. tra. ca. 46. & li. 3. c. 1. fi. 16. 24. 109. 110. fin. & 111. & uni. ar. s. cor. & phy. le. 4. c. 1. pri. & le. 10. prin.

In corp. ar.

D. 359

lex. 41. to. 2.

lex. 49. to. 1.

p. p. q. 22. ar. 2. & q. 109. ar. 5.

tium, uel dietam uel potionem &cetera. In cognitione ergo proportionis, seu habitudinis rei, quae est finis, ad id quod est ad finem ut sic, consistit cognoscere rationem finis. Et hinc oritur differentia in mouendo se ad finem cognitum, & non mouere se: ut in littera dicitur.

In eodem 2. arti. in respon. a. l. tertium, nota rationem operam, quare opus naturae est opus intelligentiae.

Super Quaest. prima Articulum tertium.

In tertio articulo dicitur occurrit circa processum litterae. Nam dicitur si uideatur a principio actus ad principium finale, dum affinitate uniuersaliter, quod actio specificatur ab actu, qui est principium agendi, ut calor calefactionis: & subsunt, quod finis est obiectum uoluntatis, ac per hoc principium actus deliberati a uoluntate: & sic concludit finem ut principium specificare actionem humanam. Constat enim quod finis non est actus qui sit principium agendi, sed est finis propter quem agens principio agendi agit: malus igitur uideatur processus litterae.

Ad hoc dicitur, quod finis est non solum finis, sed obiectum uoluntatis: ac per hoc loco forma quae est principium agendi. Balneum, inquit Auert. in anima est agens desiderium. Etenim contra hoc infertur, quia non saluatur iuxta hanc rationem sermo formaliter. Quod finis speciem det actioni humane, sed res quae est finis: respondendum est, quod finis, in quantum finis, habet quod sit obiectum uoluntatis, & sic ratio agendi tali potentiae, cuius est principium obiectum: & sic est sermo formalis, quod finis specificet actionem humanam, & nulla digressio in processu commissa est. Sed diuersus modus habendi rationem agendi in-

¶ 2 Preterea. Agere propter finem, est ordinare suam actionem ad finem: sed hoc est rationis opus, ergo non conuenit his, quae ratione carent.

¶ 3 Preterea. Bonum & finis est obiectum uoluntatis: sed uoluntas in ratione est, ut * dicitur in 3. de anima. ergo agere propter finem non est nisi rationalis natura.

SED CONTRA est, quod Philosophus * probat in 2. Phys. quod non solum intellectus, sed etiam natura agit propter finem.

RESPONDEO. Dicendum, quod omnia agentia necesse est agere propter finem. Causarum enim adinuenientem ordinarum, si prima subtrahatur, necesse est alias subtrahi. Prima autem inter omnes causas est causa finalis, cuius ratio est: quia materia non sequitur formam, nisi secundum quod mouetur ab agente. Nihil enim reducit se de potentia in actum: agens autem non mouet nisi ex intentione finis. Si enim agens non esset determinatum ad aliquem effectum, non magis ageret hoc quam illud. Ad hoc ergo quod determinatum effectum producat, necesse est quod determinetur ad aliquid certum, quod habet rationem finis. Haec autem determinatio sicut in rationali natura per rationalem fit appetitum, qui dicitur uoluntas: ita in aliis fit per inclinationem naturalem, quae dicitur appetitus naturalis. Tamen considerandum est, quod aliquid sua actione, uel motu tendit ad finem dupliciter. Vno modo, sicut seipsum ad finem mouens ut homo: alio modo, sicut ab alio motum ad finem. sicut sagitta tendit ad determinatum finem ex hoc, quod mouetur a sagittante, qui suam actionem dirigit in finem. Illa ergo quae rationem habent, seipsa mouent ad finem, quia habent dominium suorum actuum per liberum arbitrium, quod est facultas uoluntatis & rationis. Illa uero quae ratione carent, tendunt in finem propter naturalem inclinationem, quasi ab alio mota, non autem a seipsis, cum non cognoscant rationem finis: & ideo nihil in finem ordinare possunt: sed solum in finem ab alio ordinantur. Nam tota irrationalis natura comparatur ad Deum, sicut instrumentum ad agens principale, ut supra habitum est. Et ideo proprium est naturae rationalis, ut tendat in finem, quasi se agens, uel ducens ad finem. Naturae uero irrationalis

lis quasi ab alio acta uel ducta, siue in finem apprehensum, sicut bruta animalia: siue in finem non apprehensum, sicut ea quae omnino cognitione carent.

AD PRIMUM ergo dicendum, quod quando homo per seipsum agit propter finem, cognoscit finem: sed quando ab alio agitur, uel ducitur, puta cum agit ad imperium alterius, uel cum mouetur altero impellente, non est necessarium quod cognoscat finem: & ita est in creaturis irrationalibus.

AD SECUNDUM dicendum, quod ordinare in finem, est eius quod seipsum agit in finem. Eius uero quod ab alio agitur in finem, est ordinari in finem, quod potest esse irrationalis naturae, sed ab aliquo rationem habente.

AD TERTIUM dicendum, quod obiectum uoluntatis est finis & bonum in uniuersali. Unde non potest esse uoluntas in his, quae carent ratione & intellectu, cum non possint apprehendere uniuersale: sed est in eis appetitus naturalis, uel sensitiuus, determinatus ad aliquod bonum particulare. Manifestum autem est, quod particulares causas mouentur a causa uniuersali: sicut cum rector ciuitatis, qui intendit bonum commune, mouet suo imperio omnia sua particularia officia ciuitatis. & ideo necesse est quod omnia, quae carent ratione, moueantur in fines particulares ab aliqua uoluntate rationali, quae se extendit in bonum uniuersale, si a uoluntate diuina.

ARTICULVS III.

Utrum actus hominis recipiant speciem ex fine.

AD TERTIUM sic proceditur. Videtur, quod actus humani non recipiant speciem a fine. Finis enim est causa extrinseca: sed unumquodque habet speciem ab aliquo principio intrinseco, ergo actus humani non recipiunt speciem a fine.

¶ 2 Praet. Illud quod dat speciem, oportet esse prius: sed finis est posterior in esse, ergo actus humani non habent speciem a fine.

¶ 3 Praet. Idem non potest esse nisi in una specie: sed eundem numero actum contingit ordinari ad diuersos fines, ergo finis non dat speciem actibus humanis.

SED CONTRA est, quod dicit Augustinus in lib. de moribus Eccl. & Manichaeorum. Secundum quod

clusus in minorem, apparentiam dat dubio. Ipsum enim esse propter quod uoluntas agit, nec sibi debetur alio modo quo agit, seu ratio agendi.

In eo articulo nolo repetere scripta. Iuxta primam partem: sed in responsione ad primum nota illa uerba, ut hoc ipsum est de ratione actus. Ex his enim patet, quod conformis s. Thomae sit doctrina superius tradita de distinctione intrinseca quarundam rerum, scilicet potentiarum, actuum, motuum, & huiusmodi, per extrinsecam, a quibus rationes earum absolui nequeunt.

In eo 3. articulo in responsione ad tertium aduerte, quod author non negat pluralitatem finium etiam proximorum absolute, sed specificantium actum. Vnus enim numero actus prout semel egreditur ab operante, quod dicitur propter accidentes intentiones in continuando actum, unus solus est finis proprius, a quo est species uel substantialis: a ceteris autem accidentales species sunt, ut in finibus clarificabitur de circumstantiis.

Inf. art. 6 & q. 18. ar. 2 & q. 72. ar. 1. & 3. Et 2. di. 40. arti. 2. cor. Et mal. q. 2. artic. 4. ad 9.

li. 2. c. 13. circa prin. to. 1.

Super